బురద

రాత్రి ఏడుగంటలైంది.

పగులు రాళ్ల మిట్టన చేరిన జీవాలమందలోని గొర్రెలు సన్నగా రాలే పుల్లచినుకులకు వొళ్లంతా విదిల్చుకొంటున్నాయి పాలుతాపి గూళ్లకిందేసిన గొర్రెపిల్లలు తల్లుల కోసం ఇంకా అరకొరగా గోలజేసున్నాయి.

గొర్రెపెంట ఉచ్చతో కలిసిన బురదమట్టి వాసన వెగటు దనపు మత్తును కలిగిస్తూ వుంది.

బొట్టెకట్టెపైన పిడికిలి బిగించి, పిడికిలిపైన గడ్డమాన్చి గొర్లమందకు పడమటి భాగాన నిల్చునివున్నాడు బొల్లేవుల గంగయ్య.

మందకు తూర్పు దిశనుంచి నల్లబోతుల గురప్ప గొంతు చినుకుల్లో తడుస్తూ కీలగా విన్పిస్తూ వుంది. కులుకుడు భజన పాటల్లోని పల్లవివొకదాన్ని పట్టుకుని అదేపనిగా సాగదీసి మెలికలు తిప్పుతున్నాడు అతను.

గంగయ్యకు అవేమీ పట్టలేదు.

ఏవేవో ఆలోచనలు మెదడును కందిరీగల్లా చుట్టుముట్టి జుమ్మురుమని రొదజేస్తున్నాయి.

నిల్చుని నిల్చుని కాళ్లు పీకుతున్నాయి.

కింద కూచుందామంటే బురద కసాపిసామంటోంది.

ఇళ్లవద్దనించి మనుషులొచ్చే దాకా యీ నిలువుకాళ్ల జీతం తప్పేట్టు లేదు.

మేక అరుపు విన్పించినట్టయి అటుకేసి చెవులు రిక్కించాడు గంగయ్య.

పాటలమీదున్న గురప్ప దిశనుంచే ఆ అరుపు.

"ఓయ్ గురప్పా! పోతాంది సూడూ.. పత్తి సేను గెట్టు తొక్కినట్టుంది సూడూ మేకపోతు.. దాని సరుకుదగిలీ.." అరచి చెప్పాడు.

గురప్ప నోటినుంచి పాట ఆగింది. గట్టిగా అరచి రాళ్లు విసిరిన శబ్దం. మేకపోతును దారి మళ్లించి మందజేర్చిన సడి.

మందలో మేకపోతులు వుంటే ఇదే గొడవ. ఒకచోట కుదురుగా వుండవు. ఎంత కనిపెట్టుకొని వున్నా మనిషిని ఏమార్చి పక్కచేలల్లోకి పోదామనే వాటి బుద్ధి. అక్కడికీ ముందుకాళ్లు కొంకుల్లోకి మడిచి కట్టినా మోకాళ్లతో దోగాడుతూ గెట్లమీది కంపచెట్లకేసి వెళ్తాయి. వాటివెంట బుద్ధిమంతురాళ్లా సాగే గొర్రెలు నేరుగా పైరుమీదనే దాడిచేస్తాయి.

మందకు ఒకటి రెండున్న మేకపోతులతోనే యీ చిక్కంతా. మంద నడక సూటిగా. వేగవంతంగా ఉంటుందని వాటిని పెంచుకోక తప్పటం లేదు. రైతుల చేత తిట్లుదినక తప్పటం లేదు.

ఎప్పుడో ఎర్రటి ఎండల రోహిణి కార్తెలో బోరుబావుల కింద పత్తినాటారు. కరువుగాలంలో వాటి వేర్లను నీటితో తడపటమంటే ఆ కష్టం రైతుకే తెలుసు. తొలకరింపులొచ్చేసరికి జానెడు మూరెడు పైరైంది.

ఇప్పుడు జీవాలు కొరికితే ఆ మొక్కల బతుకంతా కునిస్తే. తాము రవ్వంత అజాగ్రత్తగా వున్నా ఏడాది పైరు నాశనం. రైతు 'గూ...బే...' అని ఏడవటం... మొత్తుకోవటం... తమను తిట్టటం... ఖాయం.

ఊరివైపు నుంచి టార్చిలైట్ల వెలుతురు.

పద్రుపద్రుమంటూ బురద దారిలో అడుగుల సడి.

వెదురు జిట్టెల మంచాలమీద జిడ్డు కాగితపు గూడలు వేసికొచ్చి, మందకు తలొకవైపు దించారు గొల్లలు.

అడుగెత్తున్న మంచాల్ని నేలమీదేసి గూడకప్పుకొని పడుకొంటే - ఎన్ని పుట్ల వానొచ్చినా లెక్కలేదు.

"వాన జాస్తియేట్టుంది. మీరింగ ఇండ్లకు పొండి నాయనా!" చెప్పాడు గంగయ్య కొడుకు చంద్రన్న.

"నువ్వొచ్చినావేమొరే? వాన్ని.. రవనాగాన్ని పంపీగూడదూ!" గంగయ్య అన్నాడు కొడుకుకేసి చూస్తూ.

"యాడుండాడు? రాఘవన్నను యిడిసొచ్చేగాదూ..."

ఓసారి నిట్టూర్చి ఇంటిదారిబట్టాడు గంగయ్య

"పంచాయితీ కాడ యాలబడిపొయ్యేవు మామో! గట్టిగుండు..." వెనకనించి ఓ యువకుడి స్వరం.

"నువ్వు మెత్తబడితే మనం గొర్లగాయడం మనుకోవాల.." మరో యువకుడి గొంతు.

గంగయ్య గుండెల్ని సూటిగా తాకాయి ఆ హెచ్చరికలు.

వింటూనే బురదలో అడుగులేసికొంటూ వూరికేసి సాగాడు.

మూడు రోజుల్నించి దయ్యంలా పట్టుకొంది పంచాయితీ సమస్య. దాన్ని తల్చుకుంటే చాలు గుండెలు లబలబలాడుతున్నాయి. ఒళ్లంతా తత్తరబుడుతూ వుంది.

వీధులన్నీ సిమెంటు రోడ్లుగా మారటం వల్ల వూర్లోకి అడుగుపెట్టగానే బురద పీకడ తగ్గింది. మలుపు తిరిగి తమ వీధిలో ప్రవేశించి ఇంటిముందు ఆగాడు. ఇంట్లోకి వాకిలిగుండా జారే కరెంటు బల్బు వెలుతురులో జాగ్రత్తగా కర్ర వూదుకొని రోడ్డుమీంచి దిగాడు. గిరిగల్లోతు బురదలో యీదుతూ పందిరికిందకు చేరాడు.

ఇంటోకెళ్ళి ఆదరాబాదరా నాలుగు కబళాలు మింగేసరికి మోపూరి రాఘవనించి పిలుపు - తను దేవాలయం దగ్గరకు పోతున్నాననీ, తొందరగా రమ్మనీ.

చినుకులు ఎండుటాకుల పందిళ్లపైనా, రేకుల కప్పు మీదా సన్నగా చిటుకులేస్తున్నాయి.

అరచేతుల్ని తుండుగుడ్డకు తుడుచుకొంటూ వచ్చి పందిరికింది నులక.మంచమ్మీద కూచుని బీడి ముట్టించాడు గంగయ్య. దమ్ములాగి వదల్తూ ఆలోచిస్తోంటే వాకిట్లోంచి గురమ్మ అంది "యింగా యాన్నే వుండావే! ఆ యబ్బి రమ్మని సెప్పంపె మరి..." అని.

సమాధానమివ్వకుండా మరోదమ్ము లాగాడు.

ఆమె వాకిట్లోంచి కదల్లేదు.

మంచం కోడుకు కట్టేసివున్న బర్రెదూడ గోముగా అతని కాళ్లను నాకజొచ్చింది.

ఓచేత్తో దాని మోరను పక్కకు నెడుతూ కఱ్ఱ పూదుకొని లేచాడు.

తలమీద గుడ్డేసుకొని జాగ్రత్తగా రోడ్డెక్కాడు.

రెండు అడ్డవీధులు దాటిన తర్వాత కఱ్ఱ నేలమీదాన్ని తలెత్తి చూశాడు.

ఎదురుగా వీధి మలుపులో పెద్ద అరుగుమీది వేపచెట్టు నల్లగా చీకటి ముద్దలా కన్పిస్తోంది. అక్కడికి వెళ్లి ఉత్తరం దిక్కు చూస్తే దేవాలయం.. గుడి ముందు తనకోసం నిరీక్షిస్తూ కాపులూ, గొల్లలూ.. రెండు రోజులుగా తెగని పంచాయితీని యీరోజు అటో ఇటో తేల్చుకోడానికి మోహరించిన ఇరువర్గాలు...

గంగయ్య కాళ్లు ససేమిరా ముందుకు సాగలేదు మనస్సులో మరేదో అస్తిమితం.

గుండెల్లో ఏదో అలజడి.

అరుగు వద్దకు వెళ్లేందుకు ధైర్యం చాల్లేదు.

వెనక్కు మళ్లితే తనకోసం మనిషి వస్తాడేమో! ఇప్పటికే బయలుదేరి వుంటాడేమో!

వీధి పక్కగా సందుకేసి చూశాడు.

పాములేటి మామ గుర్తొచ్చాడు.

ప్రస్తుతం అటుకేసి తప్పించుకోవటమే ఉత్తమంగా తోచింది.

సిమెంటు రోడ్డు అంచులమీంచి సందులోకి దిగటంలో కాలుజారి నేలకు వొరగబోత చివరి క్షణం కఱ్ఱ ఆసరాతో నిలదొక్కుకొన్నాడు.

వీధులన్నీ సిమెంటు రోడ్లయితే కాలికి బురద అంటకుండా తిరగొచ్చుననుకొన్నారు గాని - వీధి మిఱ్ఱయి, ఇళ్లు తగ్గాయి. నట్టిల్లు కూడా బురదగా మారుతుందని వూహించలేదు. వీధులకు సరిపడేంత ఎత్తుకు తమ బతుకులు ఎదిగితే గదా బురద మాయమయ్యేది!

సందులోని రొంపిని యీదుతూ మెల్లిగా గొడ్లకొట్టాన్ని సమీపించాడు.

"మామా! ఓ మామా!" పిల్చాడు.

కొట్టంలోంచి మనిషి కదలికల మంచం చిటపటలు.

"ఎవరూ?... ఎవురొరే నాయినా.. ఒరే గంగడూ.. "గొంతును గుర్తుబట్టినట్టుంది.

"ఆ... నేనేలే..." వెళ్లి మంచంమీద కూచున్నాడు.

"ఏందొరే యింగా యీడుండావు? పంచాయితీకాడికి పోలే....?

"పోలే... పోవాల..."

"పోయిరాపొరా మరి..."

గంగయ్య మాట్లాడలేదు

జేబు తడివి బీడి తీసి ముట్టించుకొంటూ ముసలాయనకు ఒకటి అందించాడు. అగ్గిపుల్ల గీచి రెండు అరచేతుల్ని గూడుగా చేసి ఆరిపోకుండా బీడీ వెలిగించుకున్నాడు. ఆ గూడును అలాగే తీసుకెళ్ళి ముసలాయన నోట్లో బీడి కూడా ముట్టించాడు.

దమ్ము లాగింతర్వాత ముసలాయన మరోసారి ప్రశ్నను పొడిచాడు.

"పోబుద్దిగాలే మామా! బయమేస్సాంది.." తలొంచుకొని చెప్పాడు.

"ఏందిరా నువ్వనేది?"

"ఆవ్ మామా! నిన్న రేత్రి గూడా తప్పించుకునే తిరిగినా..." అంటూ గతరాత్రి జరిగిన పంచాయితీ గురించి పొడిపొడిగా వివరించాడు.

"అదిసరే గంగడూ! పంచాయితీ అన్నేంక పోయి కూకోవాలగదా! బయపడి దూరంగా వుంటే ఎట్టా?"

అసహనం తన్నుకొచ్చింది గంగయ్యకు.

"పంచాతీ పంచాతీ అంటాండవు. నీకిప్పుడు ఎనభై ఏండ్లొచ్చింటాయి. పదేండ్ల పిల్లోనెప్పట్నించీ గొర్లగాసింటావు. నువ్వెప్పుడన్నా యిట్టాంటి పంచాతీతో కూకోనుంటావా? పొరబాటున్నో యేమారో రైతుల సేలాల్లో పైరు మేపకుండానే గొర్రెలు సాకినవా?" నిన్నెవురన్నా దేవలం కాడికి పంచాతీకి పిల్చింటారా?" అన్నాడు కోపంగా.

"ఓరి నీ ఎర్రి దొంగల్దోలా! మ కాలాలు వేరులే నాయినా! ఎర్రి కాలాలు.. గొర్రెలు, పైరు మేస్చయి. రైతులొచ్చి నోటజెప్పరాని తిట్లు దిడ్తారు. పైనబడి కొడ్తారు గూడా.. మేసింది గొర్లయినా గొల్లోడు వీపిచ్చి తలంచుకోవాల. ఇప్పుడా ఓపికలేదుండాయి. అందుకే చానామంది గొల్లోలు రైతులయిర్రు..."

తర్వాత ఏమీ మాట్లాడలేదు గంగయ్య.

రోడ్డుమీద సరాపరామంటూ ఎవరో తమవీధికేసి వెళుతోన్న సవ్వడి... బహుశా తనకోసమే కాబోలు.

కొంతసేపయిం తర్వాత వెనుదిరిగి పోతోన్న అడుగుల సడి.

"పో నాయినా! పోరా!... ఎట్టయితే అట్ట జరగనీ పో.." పాములేటి చెప్పాడు. గుడికేసి వెళ్లేందుకు గంగయ్య కాళ్లు ససేమిరా కదలమంటున్నాయి. తను పోతే గొడవయ్యేట్టుంది.

తనకూ సుబ్బారెడ్డికి మాత్రమే తకరారయితే ఇబ్బంది లేదు. గొల్లలకూ కాపులకూ మధ్య కొట్లాటగా మారిపోయి వుంది అది.

తను కేవలం నిమిత్తమాత్రుడయి వున్నాడు.

మంచం మీంచి లేచి మెల్లిగా రోడ్డెక్కాడు.

బురదనీళ్లలో తడిసిన పంచె చివర్లను ఎగబెట్టుకొంటూ పెద్ద అరుగు వద్దకు చేరుకొని దేవాలయం కేసి చూశాడు.

గుడి పంచలోని బల్బు వెలుతుర్లో అక్కడి జనం కన్పిస్తున్నారు. గొల్లలూ కాపులు దండిగానే మోహరించి వున్నారు.

టార్చిలైటు వెలుతురు ఒకటి తనకేసే వస్తున్నట్లుగా అన్పించి ఆదరాబాదరా రోడ్డుదిగి పక్కనే వున్న గొడ్ల కొట్టంలోకి దూరాడు. కిందకు దిగజారివున్న చూరవాసం ఒకటి తలకు పొడుచుకొని కళ్లు గిర్రున తిరిగాయి. చేత్తో రుద్దుకుంటూ కొంతసేపటికి బాధను అణచుకున్నాడు.

తన అవస్థ తనకే సిగ్గుగా అన్పించింది గంగయ్యకు.

దీనికంతటికీ కారణం... సమస్యపట్ల తన ఉదాసీనత కూడా.

తమ అరచేతుల్లోనే సులభంగా విడివడాల్సిన సమస్య, ఎంత సులభంగా జారిపోయి కులపెద్దల చేతుల్లో పడి ముడిపడిందనీ!

కుల పెద్దలంటే.... వయసులో పెద్దవారయివుండీ, జీవితానుభవం దండిగా ఉన్నవారయితే ఇబ్బంది లేకుండు. రాజకీయాలు తలకెత్తుకొని ఓట్లకోసం డబ్బు, మందు మత్తుల్లో జనాల్ని ముంచేవాళ్లు... వాళ్లు కుల పెద్దలు కావటం వల్లనే ఇలాంటి ఇబ్బందులు వచ్చిపడుతున్నాయి.

అట్లా తయారైన వాళ్లే కాపుల కులపెద్ద ప్రతాపరెడ్డి గొల్లల దండుదొర రాఘవ. ఇద్దరూ చెరొక రాజకీయపార్టీకి కొమ్ముకాస్తున్నారు.

ప్రతాపరెడ్డిని ఎదిరించే శక్తి రాఘవకు ఇచ్చింది పక్కూరి మండల కేంద్రం నాయకుడు వీరారెడ్డి. ఇక్కడ తన ప్రత్యర్థి అయిన ప్రతాపరెడ్డికి పోటీగా సంఖ్యాబలం దండిగా వున్న యాదవకులాన్ని చేరదీశాడు. రాఘవను నాయకుణ్ణి చేశాడు.

వాళ్లేమో కాంట్రాక్టు పనులు చేసుకొంటూ సారా వ్యాపారాలు నిర్వహించుకొంటూ సిమెంటు రోడ్లలా బలిసిపోయారు. ఖద్దరు చొక్కాల మడతలు నలగకుండా తిరుగుతున్నారు.

తామే.... యీ మోకాటిలోతు బురదలో..

గుడివద్దనుంచి సన్నగా అరుపులు,

నలుగురు మనుషులు అరుగుదాకా వచ్చి వేపచెట్టుకింద నిల్చున్నారు.

"గంగయ్య లేకుండా ఏం పంచాయితీ జెయ్యాల?"

'ఎన్రోజులని తప్పించుకొంటాడు... యీ రేత్రి అటో ఇటో తేలిపోవాల. పంచాతీ తెగకుంటే రేప్పొద్దున దొడ్డిని చుట్టుకోవాల్సిందే... గొర్లను నిలేయాల్సిందే.. గొల్లనాయాన్లకు కాపోల్లంటే యేందో చూపించాల..

రెండు దమ్ముల్లో బీడిల్ని చివరికంటా లాగి నేలకు విసిరి గుడికేసి వెళ్లారు వాళ్లు.

కొంతసేపటికి మరో ఇద్దరు వచ్చి అక్కడ నిల్చున్నారు.

"ఎర్రిగొల్లోల్ల కాలమనుకొన్నారేమో! దొడ్డికాడికి రానీ నాయాన్లను.. పచిచ్చ పాల్దాగినోల్లం.. మన సంగతెన్నా తెల్లే..."

గంగయ్య గుండెలు దడదడలాడాయి.

ఇప్పుడొచ్చిన వాళ్లెవరూ పైరు నష్టపోయినోళ్లు కాదు. నష్టపరిచిన వాళ్లు కాదు. అయినా కొట్లాటకు 'సై' అంటున్నారు.

దేవాలయం వద్ద అరుపులు మరింత పెరగటంతో వేపచెట్టుకింది మనుషులు అటుకేసి కదిలారు.

రాఘవ గొంతు స్పష్టంగా విన్పిస్తోంది గంగయ్యకు.

తను పంచాయితీకి రానందుకు కేకలేస్తున్నాడు. తన బదులు అతనే పంచాయితీ జరుపుతానంటున్నాడు.

ఏం పంచాయితీ చేయగలడు! నష్టపరిహారం ఇచ్చేది లేదంటాడు. గొర్రెల్ని ఎట్లా నిలేస్తారో చూద్దాం రమ్మంటాడు. గొల్లలందరికీ ఆవేశం నూరిపోస్తాడు. అవతల ప్రతాపరెడ్డి కూడా అదే పనిమీద వుంటాడు.

ఆలోచనల్లో పడ్డాడు గంగయ్య.

పొరబాటు జరిగింది కొండపోలం వెళ్లి, నెలరోజులుకు పైగా నల్లమలలన్నీ తిరిగి మేసి, ఇప్పుడు ఇక్కడ వానలు పడి గడ్డి పచ్చబడటంతో వూర్లకు దిగివస్తూ వున్న తమ గొర్రెల మంద పొరబాటున సుబ్బారెడ్డి పత్తిచేలో జొరబడ్డాయి. కనుక్కొనేలోపే అర్థెకరా పత్తి మొలకల్ని కొరికాయి. బైటకు మళ్లెయబోతే చేనికి అడ్డంగా పరుగెడుతూ మిగతా అర్థెకరా కూడా అక్కడక్కడా కొరుకుతూ వెళ్లాయి.

సమయానికి సుబ్బారెడ్డి లేడు.

కొడుకులున్నారు ఆవేశపడ్డారు.

తమవాళ్లు ఓర్చుకుని వుంటే బావుండు. రమణ తిరగబడ్డాడు. నష్టపరిహారం కట్టిస్తాముగాని తిట్లు పడేది లేదంటూ ఎదురుమళ్లాడు.

అదిగో... అప్పుడొచ్చింది అసలు సమస్య.

పైరు మేసిన గోల్లోడు గొర్రెలాగా తలొంచుకు పోవాలిగాని తల నిక్కబెట్ట కూడదనేది రెడ్డిగారి సిద్ధాంతం. నిక్కబెట్టారు కాబట్టి పైరునష్టం కాస్తా పంటనష్టంగా లెక్కించి ఇరవైవేల రూపాయల పరిహారంగా ఇవ్వాలంటూ పట్టుబట్టారు. అది అసమంజసమైన కోరికగా తమవాళ్లు వ్యతిరేకిస్తున్నారు.

పరిహారం చెల్లించుకుంటే దొడ్లల్లోంచి గొర్లను లేవదోలనివ్వమనీ, మేయను పోనివ్వకుండా నిలేస్తామనీ రైతులు బెదిరించటంతో - ఎట్లా నిలేస్తారో చూద్దామని మండల నాయకుని వత్తాసుతో గొల్లలు గాండీవం బాతారు.

తన హయాంలో ఎప్పుడూ యీ రాజకీయాల్ని మూచూసినోడుగాదు, పూసుకున్నాడు కాదు గంగయ్య. గొర్రెలు, ఇల్లు తప్ప మరో లోకం ఎరుగని వాడు తన యింట్లో పుట్టాడొకడు తోకచుక్క. ఈకలు తోకలు రాకముందే వీధుల్లోకి పోవటం నేరుకున్నాడు. అడ్డపాలు తాగే గొర్రెపిల్లను కనుక్కోలేదుగాని అడ్డదావల రాజకీయం గురించి బాగా తెలుసు. ఇంటికంతటికీ హుషారైనవాడే. కానీ ఏం లాభం? మందలో మేకపోతులాంటోడు. మందకు దారి చూపిస్తాడు. నడక నేర్పుతాడు. దొడ్లో మాత్రం కుదురుగా వుండనే వుండడు. మోకాళ్ళకాడికి మడిచి కట్టినా దోగాడుతూ అయినా పక్కచేలల్లోకి పోతాడు. తకరార్లు మోసుకొస్తాడు.

తనిప్పుడు ఏం చేయాలో అర్థం కాలేదు.

పంచాయితీ దగ్గరకు పోతే ఇరవైవేలు కాకున్నా పదివేలకయినా వొప్పుకోవాలి. లేదా ఘర్షణ ప్రకటించి రావాలి.

గుండెల్లో పదరు మొదలై మరోసారి బీడి ముట్టించుకొన్నాడు గంగయ్య. సుబ్బారెడ్డిది కూడా తమలాంటి కుటుంబమే. పొలమూ ఇల్లు తప్ప ఇంకో ప్రపంచం తెలీనోడు. అతనిప్పుడు దేవాలయం వద్ద ప్రత్యర్థులతో కలసి గొడవకే సిద్ధమైనాడంటే వింతగా వుంది. తన పిల్లలూ, అతని కొడుకులూ గొడవ పడినరోజే తనతన్ని కలుద్దామనుకొన్నాడు. ఎప్పటిలాగే మామూలు పద్ధతిలోన సమస్య వొగదెగుతుందనుకొన్నాడు. రెండో రోజుకంతా రాజకీయం జొరబడింది. తనెంత ప్రయత్నించినా అతనితో మాట్లాడేందుకు వసతి కుదరలేదు. ఒంటరిగా దొరకలేదు. కొడుకులో, బంధువులో, కులస్తులో తోడు కన్పిస్తున్నారు.

దేవాలయం వద్ద కొంత రభస జరుగుతూవుంది.

తనను దాచిపెట్టి నాటకాలు ఆడుతున్నారంటూ గొల్లలమీద అభాండాలు వేస్తున్నారు కాపులు.

సాటి కులస్తులు తన్ను తిడుతున్నారు.

తన కొడుకు రమణను ముందుకు తోసి 'పంచాయితీకి సిద్ధ'మంటూ ప్రకటించాడు రాఘవ.

చాలాసేపు ఏదేదో గొడవ. మాటలు సరిగ్గా విన్పించటం లేదు. కొంతసేపు గట్టిగా కేకలేసికోవటాలూ, మరికొంతసేపు మందంగా మాట్లాడుకోవటాలూ... బొమ్మలాట వేసే స్టేజి గుడారంలా వుంది దేవాలయమంతా. యుద్ధసీనులో హోరెత్తే గడబిడ శబ్దాలు, మామూలు సమయంలో కీలగా విన్పించే ఒంటరి గొంతుల సవ్వళ్లు, రకరకాల చప్పుళ్లతో కూడిన వెలుతురు డేరాలా వుంది దూరాన్నించి చూస్తోంటే.

కొందరు దేవాలయం బైటకొచ్చారు. రోడ్డుమీద నిలబడి కేకలేస్తున్నారు.

"తరతరాల్నుంచీ మీమాటే యింటాన్నాం రెడ్డెట్లజెపుతే అదే ఖాయమను కుంటాన్నాం. మా ఓట్లన్నీ మీకే బేసి మిమ్మల్ని పెసిడెంట్లంన్జేసినం. మండలాలకు పంపిచ్చినం. మీరు జెప్పినోల్లనే ఎమ్మెల్లేలన్జేసినం... ఎంపీలన్జేసినం.... బతికినన్నాల్లూ మీ కాల్లకాన్నే పడున్నేందుకు మాకు బాగా బుద్ధిజెపుతుండారు.. రెడ్డిగారని పించుకొన్నైరు.." మునెయ్య గొంతు గట్టిగా విన్పిస్తోంది. "రవ్వంత సేను మేసినందుకే యింతలావు పన్జేస్సారా?"

"మీరు సేలు మేపంది ఎప్పుడోయ్! ఏకారు వొదిలిపెట్టి(న్రూ? మీ అబ్బు హయాల్నుంచీ మేపుతుండారు గదా! ఎప్పుడైనా యిట్లా పంచాయితీలైనాయా? మీగ్గూడా రాజకీయాలు కావాల్సొచ్చె... నాయకత్వం కావాల్సొచ్చె.. యీ వూరి రెడ్డిగారు చులకనైరి. పక్కూరిరెడ్డిగారు మారాజులైరి... మీరూ రాజ్యమేలాలనే గాదూ ఈ కొట్లాట, యీ పంచాయితీలూనూ.." రామిరెడ్డి కేకలేశాడు. "మీరు మామాట వింటాన్నెప్పుడు చేలు మేపినా వూరుకునేవాల్లం. ఇప్పుడు మా మాటను లెక్కజెయ్యడం లేదుగదా! నష్టపరిచి కూడా తిట్లు ఓర్చుకోడం లేదుగదా! కాబట్టి లోగడట్లా మేమెందుకు వూరకుంటాం! మీరు యాదవులయి(న్రు గదా! యాదవులకు తగినట్లే వుంటది. ఇది గొల్లోల్ల పంచాయితీ కాదు.. యాదవుల పంచాయితీ..."

పంచాయితీ చెడిపోయినట్లుంది

జనం ఇళ్లకు మల్లుతున్నారు.

నష్టపరిహారం చెల్లించకుంటే నిలేస్తామంటున్నారు కాపులు.

నిలేసి చూడమంటున్నారు గొల్లలు.

"పొద్దున్నే దొడ్లకాడచూసుకుందాం లె"మ్మంటూ బీరసాలు తీస్తూ వీధులెంట వెళుతున్నారు ఇరువర్గాలూ.

తలంతా దిమ్ముగా వుంది గంగయ్యకు.

వాసం దెబ్బకంటే పంచాయితీ పోటు బలంగా తగిలింది.

మెల్లిగా బురదలో కాళ్లీడ్చుకొంటూ సందు తిరిగి పాములేటి మంచం వద్దకెళ్ళాడు.

"ఎవరోల్లు?"

"నేనేలే..."

"ఎమయిందొరే పంచాతీ."

"ఏమయితది? పొద్దున్నే గొర్లదొడ్డికాడ గోసులెగజెక్కాల.." జరిగిన విషయం చెప్పాడు.

"సేటుకాలమొచ్చింది గదొరే! సెడిపోతరు నాయినా! వూరు నాశినమయిద్దిరా గంగడూ!" "ముసలాయన గొంతులో ఆవేదన సుడులు తిరిగింది.

"అయితే నన్నేంజెయ్యమంటవే." గట్టిగా అరిచాడు అశక్తత నిండిన గొంతుకతో. "పెద్దరికం కోసం, వూరిపెత్తనం కోసం.. రాజకీయం కోసం నేనీ గొడవ పెట్టుకొన్నేనంట... "గొంతు బొంగురుపోయింది గంగయ్యకు. ఇంకా ఏదేదో మాట్లాడుతోన్న అతని గొంతులో ఏడుపు జీరకూడా విన్పించినట్లుగా తోచింది పాములేటికి.

"అట్టొకడు యిట్టొకడు సిమెంటు రోడ్లా బలిసి ఇండ్లన్నీ బురద జేస్తాండరు నాకొడుకులు... కాపనాకొడుకొకడు.. గొల్లనా కొడుకొకడూ.. నట్టింట్లోకి నీల్లుపోయి

అయన్నీ ఎత్తిపోసుకోలేక ఆడోల్లు తిట్టే తిట్లతోనన్నా యీల్ల పొట్టలు పగిలి సావలే... యీల్ల సరుకు దగల!.. యీ నాయండ్లకు ముక్కుపుండ్లు వగల.."

"వోరే గంగడూ! పిల్లి శాపెన్లకు ఉట్లు తెగవులేరా! ఎట్టయితే అట్లయితది... పండుకో నాయినా!" ముసలాయన చెప్పాడు.

మరికొంతసేపు గ్రామపెద్దల్నీ, తన కొడుకునీ తిట్టుకుంటూ మెల్లిగా గొంతు మూసికొన్నాడు గంగయ్య. కుక్కి మంచంలో వాలి రెప్పలు అంటించాడు గాని కనుపాపల పైకి నిద్రవచ్చి వాలులేదు. ఆవేశాలన్నీ చల్లార్చుకొనేసరికి మూడు జాములు గడిచిపోయాయి. ఆ చల్లపొద్దున ఆలోచించటం మొదలుపెట్టాడు.

తనకు తెలిసి సుబ్బారెడ్డి కూడా తనలాంటి వాడే. గొడవలంటే భయపడే వాడే.. ఖచ్చితంగా అతనూ తనలాగే బాధపడుతూ వుండొచ్చు.

ఆ ఆలోచన వచ్చిందే తడవు లేచి కూచున్నాడు.

బీడి ముట్టించుకొంటూ దృఢంగా నిర్ణయించుకొన్నాడు - అతన్ని కలవాలని తనకెందుకో ఆశగా వుంది.

తొలికోడి కూసిందే తడవు చెంబుపట్టుకొని డొంకదారి బట్టాడు. ఊరుదాటి ఓ కలవె చెట్టుచాటున గొంతుక్కూచుని నిరీక్షిస్తూ వుండిపోయాడు. జనం అప్పుడొకరు ఇప్పుడొకరుగా చెంబుపట్టుకొచ్చి, తిరిగి వెలుతున్నారు అక్కడొకటి ఇక్కడొకటిగా బీడీ ముక్కలు మినుకు మినుకుమంటున్నాయి.

అప్పటికే రెండు బీడీలు కాల్చివున్నాడు గంగయ్య.

మూడో బీడీ ముట్టించుకొందామనుకొన్నంతలో ఆయన కళ్లు మెరిశాయి. డొకదారిన వచ్చే మనిషిని స్పష్టంగా పోల్చుకున్న తర్వాత మెల్లిగా లేచిన నిల్చున్నాడు చెంబు చేతబట్టుకుని అతని వెనుక నడవసాగాడు.

గంగయ్య వూహించినట్లుగానే సుబ్బారెడ్డి నేరుగా తన చేనికి దక్షిణం వైపున్న వంకగట్టుకు చేరుకొని గాని ఆగలేదు. గులకమొరపు వంకజేడెల్లో కూచుని బీడి ముట్టించుకోబోతూ తను కన్పించేసరికి నొసలు ముడేశాడు.

తనూ ఓ చిన్న గారకంప పొదచాటున కూచుంటూ "ఏం సుబ్బారెడ్డే ఇట్లాయనే! యవ్వారమంతా రోతబట్టిందబ్బీ!" అంటూ నిట్టూర్చాడు గంగయ్య.

సుబ్బారెడ్డి సమాధానం ఇవ్వలేదు.

"నువ్వూ నేను ఎప్పుడన్నా ఒకమాటనుకంటిమా - ఒకర్నొకరం పొరచూపులు చూసుకుంటిమా? మద్దెనాకొడుకులొచ్చి నీ కొంపకు నా కొంపకూ సేటుదెచ్చి పెట్టిరిగదబ్బీ!" తనూ బీడి ముట్టించుకొంటూ అన్నాడు. "నువ్వు ఎద్దుముడ్డి పొడ్సు కుంటూ బరక సేలల్లో, నేను గొర్రెతోకలెనక దిరుగుతూ బీళ్లు బోళ్లల్లో బతుకు తాంటిమి. ఇద్దరమూ లోకం దిక్కు సూసినోల్లమే గాదు. ఎవని కండ్లు మండినా యోగాని కడకు మనకే ముట్టించిరే.. మన కొంపలు యీడుబోయేకాడికి వొచ్చేనే.."

తలెత్తి అతనికేసి చూశాడు సుబ్బారెడ్డి

"నాకొక పోరంబోకు నాకొడుకుండాడు. నీకూ వొకడుండాడులే తలముదిరినోడు. యీల్లిద్దరూ మన అంకెకు వచ్చేట్టులేరు. సెప్పుడు మాటలిని మనకండ్ల ముందే అగ్గి తగిలిచ్చేట్టుండారు. నీ కంటే పెద్దోన్నయినా నీకు దండం పెడ్తాండబ్బీ! రొవ్వొంత పెద్ద మనసు సేసుకో నాయినా!" ప్రాధేయపడ్డాడు గంగయ్య.

అప్పటికీ సుబ్బారెడ్డి నోరు విప్పలేదు.

"అదిగాదబ్బీ! లేతపైరు కొరికనయి... నష్టమే జేసినయి... కావాలంటే ఒక పొట్టేల్ని పట్టీమని అడుగు.. లెక్కేందిబ్బీ! ఇరైయేలు లెక్క సేనంతా పైరయి తెగుల్లేకుండా పెరిగి, పత్తి బాగా యిరిగినా అంత లెక్క రాదుగదబ్బీ! దానిగ్గూడా ఎంత కట్టపడాల! ఎంత పెట్టుబడి పెట్టాల!.. నోరెట్టా అడిందబ్బీ ఇరైయేలడగదానికి?" గంగయ్య అన్నాడు.

బీడిముక్క విసరేస్తూ సుబ్బారెడ్డి చెప్పాడు "సేనేమి.." అని. లేచి వంకలోకి దిగుతూ అన్నాడు "అస్సలు నువ్వు పంచాయితీకాడికి వచ్చే గాదూ!"

గంగయ్య కూడా లేచి వంకలోకి దిగాడు.

"ఎందుక.... ఎందుకబ్బే పంచాతీ! మనిద్దరి మద్దెన పంచాతీ యేల. మేసింది నా గొర్రెలు... నట్టపొయింది నువ్వు. నేనేం కాదంటన్నా?.. గొర్లు కొరిందానికి లెక్కగట్టమంటే గొల్లోన్ని నేనేడ తేవాల?.. నువ్వొప్పుకుంటే మేసిన గొర్రెలే నీకు నట్టం కట్టిస్తాయబ్బీ! మా దొడ్డి గొర్లంటెనూ నాల్రోజులు నీ చేలో తోలుకోపో... వాటి ఉచ్చ పెంట సత్తవతో పైరు వూగులాడిపోద్ది. మల్లా కారుకు అడిగినన్ని పండుద్ది.." చెప్పాడు.

తరతరాలుగా వస్తోన్న రైతు గొల్లల మధ్య తగవు తీర్పులకు సంబంధించిన న్యాయం అది. సాంప్రదాయిక న్యాయం. ఆరోగ్యకరమైన న్యాయం.

ఈ మూడురోజుల పర్యంతం అపోహలకు తావిచ్చిన సంఘటనల్ని గురించి ఒకరిమీద మరొకరు ఎక్కస వెళ్లబోసుకొని శాంతించిన తదుపరి సుబ్బారెడ్డి అన్నాడు. "నీకు తెల్దా - అది రెండెకరాల సేనని.. నాల్రోజులకు కలుస్తాదా.." అని.

"నాలుగ్గాకుంటే.. వారంరోజులు తోలుకోపోబ్బీ!"

"నీ పీనాసిబుద్ధి పోనిచ్చుకొన్నెవు కాదు. పద్దైదు రోజులకు తక్కువైతే కుదరదు" ఖచ్చితంగా చెప్పాడు సుబ్బారెడ్డి.

"సరే! అట్టనే కానీ పోబ్బీ!" గంగయ్య అన్నాడు.

మరో గంటకే ఆ విషయం వూర్లో వాళ్లకు తెలిసింది.

ఊరిపైట గొర్లదొడ్డి వద్ద తన ప్రతాపం చూపాలనుకున్న ప్రతాపరెడ్డి ఒక్కసారిగా చల్లబడ్డాడు.

మండల నాయకుని వత్తాసుతో ప్రతాపరెడ్డిని ఎదుర్కొని వూర్లో మరో మేటి నాయకుడుగా ఎదగాలనుకొన్న రాఘవ గాలితీసిన బెలూన్‌లా వాలిపోయాడు.

"పిరికినాకొడుకు.. పెట్టనాకొడుకు..." కసిగా అన్నాడు గంగయ్యను ఉద్దేశించి రాఘవ.

ఆ విషయం గంగయ్యకు తెలిసి "గొల్లోల్ల తకరారుతో వానికేం పనెంట? వానికేం గొర్లుండాయా? గొర్ల పంచాయితీ గొర్ల 'దొడ్లల్లోనే తేలిపోవాల. యాధులెక్కితే యింగ గొర్లకాసినట్టే..." అన్నాడు సిమెంటు రోడ్డెక్కి చెంబు నీళ్లతో కాళ్ల బురద కడుక్కొంటూ.

ఇంట్లోకి అడుగు పెడదామంటే మళ్లీ బురద.

ఇల్లు రోడ్డుకంటే ఎత్తులేస్తేగాని బురదపోదు.

● చినుకు - ఏప్రిల్ 2009 ●